

Березка Н.О.

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

ORCID ID: 0009-0003-8978-7187

НЕОБХІДНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ЛОБІЗМУ В ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ

У статті зосереджено на значенні лобізму як інструменту демократичної взаємодії в процесі публічного управління та законодавства. Авторка аргументує, що систематичний та регульований лобізм може сприяти збалансованому представництву різних суспільних інтересів в політичному процесі, зокрема через внесення експертних знань та сприяння діалогу між державою та громадськістю.

Авторка наголошує на важливості чітких законодавчих рамок, які вимагають від лобістів реєстрації, звітності про свою діяльність і розкриття інформації про витрати на лобіювання, що сприяє прозорості та запобігає корупції. Також обговорюється етичний аспект лобізму, де високі стандарти поведінки мають забезпечити чесну гру і відвернути потенційні конфлікти інтересів.

В Україні, де демократичні інституції ще формуються, лобізм має особливе значення у зміцненні довіри громадян до органів влади. Запровадження прозорого та ефективно регульованого лобізму може допомогти враховувати різноманітні громадські інтереси та забезпечувати більш справедливе та ефективне прийняття рішень.

У статті наголошено на необхідності розвитку громадянського суспільства та професіоналізації лобістської діяльності в Україні, щоб забезпечити позитивний вплив лобізму на публічне управління, що може сприяти стабільності та розвитку демократії в країні.

Ключові слова: лобізм, публічна служба, регуляція, Україна, прозорість, демократія.

Постановка проблеми. Лобізм як систематизований процес впливу на публічну політику та законодавчі ініціативи з боку інтересів різних суспільних груп є невід'ємною частиною демократичних систем. В Україні, де демократичні інститути перебувають у стадії розвитку та трансформації, питання легалізації лобізму стоїть особливо гостро. Законодавче врегулювання лобістської діяльності може сприяти підвищенню прозорості ухвалення рішень та зміцненню довіри громадян до органів влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження лобізму у Європі та США показують, що ефективно регульований лобізм може значно покращити представництво інтересів у законодавчому процесі, забезпечуючи баланс між різними групами суспільства і державою. Важливою умовою є створення системи, яка б зобов'язувала лобістів реєструватися та звітувати про свою діяльність, а також встановлювала б чіткі рамки їхньої взаємодії з державними службовцями.

Постановка завдання. Мета статті полягає у висвітленні значення лобізму як важливого інструмента для забезпечення представництва різноманітних груп інтересів у процесі публічного управління та законодавчої діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу. Лобізм – це процес впливу на прийняття рішень в державних органах з боку представників груп інтересів, які намагаються сприяти або запобігти змінам у законодавстві або державній політиці відповідно до своїх інтересів. Лобісти можуть представляти різні групи, включаючи комерційні корпорації, професійні асоціації, некомерційні організації, громадські об'єднання або навіть окремі громадяни.

Основними аспектами лобізму є:

1. Представництво інтересів: лобісти діють як посередники між організацією чи групою, яку вони представляють, і державними органами, прагнучи впливати на законодавців та чиновників у вигоду своїх замовників.

2. Вплив на законодавство: основна діяльність лобістів зосереджена на формуванні та коригуванні законопроектів та політичних рішень, що мають значний вплив на суспільство і бізнес.

3. Регуляція і прозорість: у багатьох країнах діяльність лобістів регулюється законом, що вимагає від них реєстрації, звітності про свою діяльність і розкриття інформації про витрати на лобіювання. Це має на меті забезпечити прозорість і запобігти корупції.

4. Етика і корупція: лобізм часто критикується за можливе сприяння корупції, коли лобісти використовують неетичні методи впливу на державних діячів, такі як надання подарунків або інших вигод. Етичний лобізм вимагає дотримання строгих правил і чесної гри [8, с. 11].

Лобізм може відігравати позитивну роль у демократії, сприяючи залученню громадянського суспільства до управління державою та забезпечуючи, що різні точки зору та інтереси враховуються при формуванні політики. Однак, для цього необхідні сильні інституціональні рамки, що забезпечують прозорість та етичність лобістської діяльності.

Лобізм може мати значний позитивний вплив на публічне управління, коли він ведеться прозоро та з дотриманням етичних норм.

Лобісти часто надають законодавцям фахову інформацію та аналіз, які можуть допомогти у розробці більш ефективних і збалансованих законопроектів. Вони можуть вказувати на потенційні проблеми в законопроектах або на недоліки, які потребують виправлення [6, с. 52].

Лобізм може позитивно впливати на процес формування та поліпшення законодавства за декількома ключовими напрямками:

1. Надання експертних висновків. Лобісти часто представляють спеціалізовані галузі або інтереси і можуть забезпечити законодавців важливою технічною та фаховою інформацією, яка може не бути доступною для державних службовців. Це допомагає законодавцям краще розуміти складні питання і можливі наслідки різних законопроектів.

2. Виявлення проблемних аспектів. Лобісти можуть вказувати на потенційні проблеми або недоліки існуючих законів чи нових законопроектів. Їх входження в законодавчий процес дозволяє виправити помилки або непередбачені ефекти до того, як закон буде прийнятий.

3. Підтримка збалансованих інтересів. Лобізм може допомогти забезпечити, що інтереси різних груп враховуються в законодавчому процесі. Це може включати в себе забезпечення захисту прав меншин, підтримку інновацій у бізнесі, або збереження навколишнього середовища. Різноманітність голосів і позицій сприяє створенню більш об'єктивного і справедливого законодавства.

4. Сприяння діалогу між бізнесом та урядом. Лобісти можуть слугувати мостом між приватним сектором і урядом, сприяючи взаєморозумінню і співпраці. Це особливо важливо в умовах швидких технологічних змін, де законодавство часто відстає від розвитку індустрії.

5. Підвищення ефективності ухвалення законів. Наявність добре інформованих лобістів може прискорити процес законотворення, допомагаючи законодавцям формулювати законопроекти, які вже враховують ключові зауваження та пропозиції різних сторін. Це зменшує ризик затягування процесу через необхідність численних поправок або перегляду законопроектів після їх прийняття [1, с. 25].

Щоб забезпечити, позитивний вплив лобізму на законодавство важливо мати суворі правила і контроль, які забезпечують прозорість та запобігають корупції. Коли лобізм відбувається відкрито та за участю широкого кола зацікавлених сторін, він може стати цінним інструментом для формування ефективного та збалансованого законодавства.

Лобізм може сприяти більш активній участі громадськості в політичному процесі. Групи, які представляють інтереси громадян, такі як екологічні організації чи асоціації споживачів, використовуючи лобіювання, можуть впливати на політичні рішення, змушуючи уряд враховувати інтереси ширшого кола населення [4, с. 2].

Лобізм може відіграти значну роль у залученні громадськості до процесу прийняття рішень на державному рівні. Ось декілька способів, якими це може відбуватися:

1. Підвищення обізнаності. Лобісти часто проводять інформаційні кампанії, спрямовані на освітлення певних питань перед широкою аудиторією. Це може допомогти громадянам краще зрозуміти складні питання та важливість своєї участі в обговоренні законопроектів або політичних ініціатив.

2. Організація громадського впливу. Лобістські організації можуть мобілізувати громадян для участі у публічних слуханнях, поданні петицій та інших формах громадського звернення до органів влади. Це дозволяє голосам громадян бути почутими на вищих рівнях влади.

3. Залучення експертів і активістів. Лобісти можуть співпрацювати з академічними колами, незалежними експертами та громадськими активістами для розробки політичних рекомендацій та забезпечення більш глибокого аналізу проблем. Це допомагає навести вагомі та добре обґрунтовані аргументи під час дебатів.

4. Формування коаліцій. Лобісти можуть допомогти об'єднувати різні групи громадськості зі спільними інтересами для спільних дій. Це не тільки зміцнює їхній вплив, але й сприяє більшому залученню різних секторів суспільства у формування політики.

5. Адвокація маргіналізованих груп. Через лобіювання можуть бути представлені інтереси груп, які традиційно недостатньо представлені в політичних процесах. Це допомагає забезпечити, що політичні рішення враховують потреби ширшого кола громадян.

6. Підтримка демократичних процесів. Ефективний лобізм сприяє відкритості та прозорості у взаємодії з урядовими структурами, що може слугувати прикладом для громадськості і стимулювати активнішу участь громадян у державному управлінні [10, с. 46].

Залучення громадськості через лобізм є важливим аспектом демократичної взаємодії, що допомагає забезпечити, що політичні рішення відображають реальні потреби та думки громадян. Важливо, щоб цей процес відбувався в рамках чітко визначених правил та етичних норм, щоб забезпечити його прозорість та ефективність.

Лобізм може впливати на підвищення прозорості у державному управлінні декількома способами:

1. Обов'язкова реєстрація лобістів. У багатьох країнах лобісти зобов'язані реєструватися перед урядовими органами та звітувати про свою діяльність, включаючи зустрічі з державними службовцями та витрати на лобіювання. Це дозволяє стежити за діяльністю лобістів та забезпечує більшу прозорість у взаємодії з урядом.

2. Публічний доступ до інформації. Інформація про зустрічі лобістів з державними чиновниками, а також їхні рекомендації та пропозиції може бути оприлюднена відкрито. Це дозволяє громадськості відстежувати, які інтереси представлені в законодавчому процесі та як це може впливати на прийняття рішень.

3. Контроль за конфліктом інтересів. Регуляція лобізму може включати механізми контролю за конфліктом інтересів, щоб уникнути ситуацій, коли лобісти використовують свій вплив для досягнення особистих або корпоративних цілей, які можуть бути вкрай недружніми до загального блага.

4. Створення кодексів поведінки. Лобісти можуть бути зобов'язані дотримуватися кодексів поведінки, які встановлюють стандарти етичної поведінки та забороняють неетичні практики, такі як дарування подарунків чи обіцянки неправдивої інформації.

5. Громадський моніторинг. Активна участь громадськості та незалежних організацій у моніторингу лобіювання може сприяти виявленню можливих порушень та недоліків у регулюванні

лобізму, а також відстеженню, як впливає лобіювання на прийняття законодавства.

Хоча це може здатися парадоксальним, ефективно регульований лобізм може збільшити прозорість у державному управлінні. Завдяки обов'язковій реєстрації лобістів та обов'язку звітувати про свою діяльність, громадськість може бачити, хто впливає на прийняття рішень та як саме це відбувається [2, с. 12].

Лобізм може впливати на забезпечення балансу інтересів шляхом представлення різноманітних голосів та точок зору у процесі формування політики. Ось декілька способів, якими це може відбуватися:

1. Представлення різноманітних груп інтересів. Лобісти можуть представляти різні суспільні групи, включаючи бізнес-компанії, професійні асоціації, громадські організації та інші. Це дозволяє врахувати інтереси різних сторін при прийнятті рішень.

2. Консенсусна побудова. Лобісти можуть сприяти досягненню консенсусу між різними групами, які мають суперечливі інтереси. Це може відбуватися шляхом пошуку компромісів та врахування важливих аспектів для всіх сторін.

3. Забезпечення рівності участі. Лобізм може допомагати забезпечити, щоб менш чисельні групи також мали можливість висловлювати свої погляди та брати участь у прийнятті рішень.

4. Протидія домінуванню однієї групи. Лобісти можуть виступати проти домінування однієї групи інтересів над іншими, що допомагає зберегти баланс участі та впливу різних сторін.

5. Попередження конфліктів. Лобісти можуть допомагати уникнути конфліктів між різними групами інтересів шляхом пошуку спільних рішень та компромісів, що задовольняють всіх учасників процесу.

Забезпечення балансу інтересів є важливою складовою демократичного управління, і лобізм може виступати як інструмент для забезпечення, що різні голоси у суспільстві мають можливість бути почутими та впливати на прийняття рішень [9, с. 34].

Лобізм може допомогти забезпечити, щоб інтереси різних груп враховувались рівномірно. Це може допомогти уникнути домінування однієї групи на шкоду іншим, забезпечуючи більш справедливий розподіл ресурсів та можливостей.

Лобіювання може сприяти формуванню політики, яка більше відповідає реальним потребам суспільства, оскільки лобісти часто представляють спеціалізовані знання та досвід в певних галузях.

Лобізм може позитивно впливати на підвищення ефективності політичних рішень за умови, що він відбувається відкрито, прозоро та з дотриманням етичних стандартів. Ось декілька способів, якими це може відбуватися:

1. Надання інформації. Лобісти можуть надавати політикам та державним службовцям важливу інформацію та аналіз щодо різних аспектів проблеми або законопроекту. Це допомагає приймати обґрунтовані та інформовані рішення.

2. Пошук компромісів. Лобісти можуть допомагати в пошуку компромісів між різними сторонами, які мають суперечливі інтереси. Це дозволяє знайти більш прийнятні рішення для всіх сторін та підвищує ймовірність успішності ухвалення рішення.

3. Експертна підтримка. Лобісти можуть виступати як експерти у своїй галузі та допомагати політикам розуміти складні аспекти проблеми та можливі наслідки різних рішень.

4. Мобілізація ресурсів. Лобісти можуть допомагати мобілізувати ресурси, необхідні для впровадження певних політичних рішень, такі як фінансова підтримка або підтримка громадськості.

5. Виявлення потреб. Лобісти можуть допомагати виявити потреби та проблеми, які потребують уваги з боку уряду, що сприяє більш точному та цілеспрямованому реагуванню на них.

6. Контроль за виконанням рішень. Лобісти можуть відігравати роль у контролі за виконанням прийнятих рішень, що допомагає забезпечити їх ефективність та відповідність поставленим цілям [5, с. 175].

Загалом, лобізм може сприяти підвищенню ефективності політичних рішень, коли він відбувається в рамках відкритого та етичного процесу, що сприяє більшій прозорості, участі громадськості та забезпечує більш обґрунтовані рішення.

Лобізм в Україні відрізняється від інших країн у багатьох аспектах, зокрема через специфіку політичної системи, рівень розвитку громадянського суспільства, ступінь корупції та регулювання лобіювання.

Політична система. Україна має президентсько-парламентську форму правління, де президент має вплив на політичний процес. Це може впливати на спосіб лобіювання та сприйняття лобістської діяльності.

Громадянське суспільство. Незважаючи на певний розвиток громадянського суспільства, українське суспільство залишається в цілому менш активним та організованим, ніж в деяких інших країнах.

Корупція залишається серйозною проблемою в Україні і може впливати на лобіювання, зокрема, зростання ризику недобросовісного впливу та використання лобізму для особистих цілей.

Медіа та громадська думка. Медіа та громадська думка відіграють значну роль у формуванні образу лобізму в Україні, що може впливати на сприйняття цієї діяльності громадськістю та політичними гравцями.

У цілому, лобізм в Україні відрізняється від інших країн своєю унікальною специфікою та особливостями, які визначаються історичними, політичними та культурними факторами країни.

Таким чином, запровадження лобізму в Україні може стикається з рядом складнощів, які відображають особливості української політичної та соціокультурної ситуації:

1. Корупція. Однією з головних перешкод для лобізму в Україні є корупція. Високий рівень корупції може призводити до використання лобізму як інструменту особистої вигоди та руйнувати його легітимність в очах громадськості.

2. Недостатність правового регулювання. Необхідно розвивати ефективні механізми регулювання лобіювання, включаючи вимоги до реєстрації лобістів, звітування та відкритості процесу.

3. Слабка громадянська культура участі. Україна має досить слабку традицію громадської участі у прийнятті рішень, що може ускладнювати ефективне функціонування лобізму.

4. Недостатня професіоналізація лобістської спільноти. Низький рівень професіоналізму серед лобістів може призводити до неефективного представлення інтересів та втрати довіри до лобізму як механізму впливу.

5. Складні відносини між бізнесом та державою. В Україні існують складні відносини між бізнесом та державою, що може впливати на сприйняття лобізму як засобу впливу.

6. Необхідність формування етичних стандартів. Важливо розвивати етичні стандарти та забезпечувати дотримання їх лобістами для збереження довіри громадськості та ефективності лобіювання [3, с. 109].

Враховуючи викладене, можна стверджувати, що для успішного запровадження лобізму в Україні потрібно вжити ряд заходів, які сприятимуть створенню відкритого, прозорого та ефективного механізму лобіювання:

1. Прийняття законодавства. Необхідно прийняти законодавство, яке регулюватиме лобіювання відповідно до міжнародних стандартів.

Це включає в себе вимоги до реєстрації лобістів, звітування та відкритість процесу.

2. Створення етичних стандартів. Важливо розробити та впровадити етичні стандарти для лобістів, які забезпечать дотримання високих стандартів професіоналізму та відкритості.

3. Розвиток громадянського суспільства. Потрібно підтримувати розвиток громадянського суспільства, яке виступатиме як контролюючий механізм за лобіюванням та відстежуватиме дотримання етичних стандартів.

4. Створення професійних асоціацій. Важливо створити професійні асоціації лобістів, які будуть сприяти розвитку професіоналізму та встановленню високих стандартів у цій галузі.

5. Освіта та навчання. Необхідно проводити освітні та навчальні заходи для лобістів та громадськості щодо ролі та значення лобіювання в демократичному суспільстві.

6. Стимулювання громадськості. Важливо створити механізми стимулювання громадськості для участі у прийнятті рішень та контролю за лобіюванням, наприклад, через проведення громадських слухань та консультацій.

7. Запобігання конфлікту інтересів. Необхідно розвивати механізми для запобігання конфлікту інтересів у лобіюванні, включаючи обмеження

на діяльність колишніх державних службовців у сфері лобіювання [7, с. 84].

Щоб успішно запровадити лобізм в Україні, необхідно враховувати ці складнощі та працювати над створенням відкритого, прозорого та ефективного механізму лобіювання, який враховуватиме інтереси різних сторін та сприятиме розвитку демократії та економіки країни.

Загалом, для запровадження лобізму в Україні потрібно поєднати зусилля держави, громадськості та професіоналів для створення системи, яка буде сприяти розвитку демократії, ефективного управління та стабільності в країні.

Висновки. Впровадження лобізму в публічну службу України може стати кроком до створення більш прозорого та відповідального уряду. Ретельне планування, разом з дієвими механізмами контролю та відповідальності, дозволить перетворити лобізм з потенційного джерела корупції на ефективний інструмент демократичного управління.

Щоб забезпечити позитивний вплив лобізму на публічне управління, важливо мати чітку регуляцію і контроль цієї діяльності, а також чіткі етичні рамки для уникнення конфліктів інтересів і корупції. За умов таких правил лобізм може стати інструментом для зміцнення демократії та покращення управління.

Список літератури:

1. Базілевич Д. Лобіювання в Україні та за кордоном: досвід, проблеми і перспективи / за заг. ред. В. Федоренка. Київ : Москаленко О. М., 2009. 36 с.
2. Богиня Т. Ю. Інституціоналізація лобізму: світовий досвід та Україна : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Богиня Тетяна Юріївна ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2014. 20 с.
3. Дягілев О. В. Конституційно-правовий інститут лобізму: вітчизняний та зарубіжний досвід. Харків : Майдан, 2011. 251 с.
4. Лавренов Д. А. Особливості лобізму в сучасній Україні : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Лавренов Данило Андрійович ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2016. 17 с.
5. Лубінець Д. В. Лобізм у політичній системі: закордонний досвід для України : дисертація : 052 Політологія. Маріупольський державний університет, Маріуполь, 2020. 241 с.
6. Мацкевич Р. М. Політико-правові засади формування інституту лобізму в Україні. Одеса : Фенікс, 2013. 166 с.
7. Одінцева О. О. Правове регулювання лобізму в сучасній Україні (загальнотеоретичне дослідження). Донецьк : ДонНУЕТ, 2011. 150 с.
8. Сумська В. В. Інституціоналізація лобіювання в державному управлінні України : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 / Сумська В. В.; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харків. регіон. ін-т держ. упр. Харків, 2014. 20 с.
9. Яровой Т. С. Державне управління системою лобізму в Україні в інтересах громадянина, суспільства, безпеки держави : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.01, 25.00.05 / Яровой Т. С. ; Міжрегіон. Акад. упр. персоналом. Київ, 2021. 40 с.
10. Яровой Т. С. Теоретико-методологічні засади функціонування лобізму в Україні в інтересах громадянина, суспільства, безпеки держави. Київ : Людмила, 2019. 383 с.

Berezka N.O. THE NEED TO IMPLEMENT LOBBYING IN THE PUBLIC SERVICE OF UKRAINE

The article focuses on the importance of lobbying as a tool of democratic interaction in the process of public administration and legislation. The author argues that systematic and regulated lobbying can contribute to the balanced representation of various public interests in the political process, in particular through the introduction of expert knowledge and the promotion of dialogue between the state and the public.

The author emphasizes the importance of a clear legal framework that requires lobbyists to register, report on their activities and disclose information about lobbying expenses, which promotes transparency and prevents corruption. The ethical aspect of lobbying is also discussed, where high standards of conduct should ensure fair play and avert potential conflicts of interest.

In Ukraine, where democratic institutions are still being formed, lobbying is of particular importance in strengthening citizens' trust in authorities. The introduction of transparent and effectively regulated lobbying can help take into account diverse public interests and ensure fairer and more effective decision-making.

The article emphasizes the need for the development of civil society and the professionalization of lobbying activities in Ukraine in order to ensure the positive impact of lobbying on public administration, which can contribute to the stability and development of democracy in the country.

Key words: *lobbying, public service, regulation, Ukraine, transparency, democracy.*